El mapa gironí de Rusiñol

El Museu d'Art de Girona segueix les passes de l'artista en una exposició amb mig centenar de pintures i dibuixos i abundant documentació

Girona el va veure néixer com a pintor i escriptor

A les seves memòries, el poeta Miquel de Palol lamenta que Girona s'hagués deixat perdre la col·lecció del Cau Ferrat, que Rusiñol s'havia plantejat seriosament d'emportar-se de Sitges ofès pels desaires de Miquel Utrillo, llavors molt ocupat a complaure el milionari Charles Deering al palau de Maricel. Des de la perspectiva d'avui, però, podem pensar que per una vegada la incompetència administrativa ens va anar a favor. Només ens hauria faltat un museu Rusiñol perquè de cap altre artista no quedés aquí ni un trist cabell per mostra. Gràcies, doncs, a la desídia dels nostres governants, que devien despatxar la proposta amb presses per reprendre la partida de bacarà al cafè Vila o per ballar el Boston amb les "dames hermoses" del casino, hem conservat una certa memòria de la misèria d'on venim, aquella Girona de militars i sotanes que continuava glorificant la massacre dels setges i s'emocionava amb els retrats de generals condecorats i de marqueses de tal que els pensionats enviaven regularment des de l'acadèmia de Roma. Rusiñol, ficat al nostre estany llis, era sense cap dubte un estrany pedrot, l'excepció que encara mig ens honorava. Ell sol, en unes quantes visites, va aconseguir allò que la colla dels Palol, Bertrana, Monsalvatje i companyia no sabien ni que fos possible: posar tothom d'acord que la seva causa era la bona. I quina era la causa de Rusiñol? Una proesa: l'alegria, a pesar de tot i en les pitjors condicions, sempre l'alegria. Contrasteu, si no, el seu inveterat do de gents amb la tristesa vidriosa dels bohemis gironins del canvi de segle, amb aquell deixant de sarcasme i ressentiment que inoculen al relat que escriuran dels anys de joventut, des d'una distància que era ben mirat un exili amarg.

I així i tot, quanta melancolia hi ha també en Rusiñol, quanta soledat, a estones. A vegades, fa l'efecte que viatjava tant perquè no estava del tot bé enlloc. Fins i tot en això era modern. N'hi hauria prou de confrontar alguns dels seus grans quadres primerencs com ara El senyor rector (1888) o, encara més, el Bosc de Cuní (1891), pintats durant les seves estades a la Garrotxa sota la influència misticoromàntica de Joaquim Vayreda, amb la desolació, fins i tot amb el punt de sordidesa, que li inspira al final de la seva vida la visió crepuscular d'Hostalric (1930) des dels rierals enfangats del Tordera.

Els paisatges de Rusiñol contenen sovint lliçons d'una humanitat profunda, fins i tot greu, que afortunadament desdiu aquella frivolitat anecdòtica i morfinòmana que li reien la bona gent que trobava pels cafès i els camerinos dels teatrets de poble. Ajudar a revelar amb subtilesa un Rusiñol molt més complex del que pregona la llegenda dels seus acudits i els seus jardins és, em sembla, un dels principals mèrits de l'exposició que el Museu d'Art de Girona dedica fins passat Fires al pas de l'artista per les nostres terres, a banda de l'extraordinària aportació de dades que permet datar any per any el mapa de les seves estades. Al capdavall, com ha remarcat la professora Margarida Casacuberta, comissària de l'exposició juntament amb Vinyet Panyella, la imatge principesca de l'artista carismàtic i alhora ardit és una construcció del mateix Rusiñol; és a dir, fins i tot l'imaginari anecdòtic és una creació ben seva. En això, molt abans que Dalí, va ser també un modern. I la modernitat la va estrenar, en certa manera, en terres gironines. És un regal dels organitzadors que, entre l'abundant documentació exposada, s'hi hagi inclòs l'àlbum de retalls de diari, fotografies i dibuixos que Rusiñol va estrenar arran de la seva exposició de "records d'Olot" a la Sala Parés, conservat al Museu del Cau Ferrat de Sitges. Però també que s'hagi pres en consideració la profusió de textos periodístics i literaris en què l'artista, en justa reciprocitat, descriu els pobles i les ciutats que recorre en les seves expedicions gironines, des d'aquella excursió juvenil al Taga amb l'Associació d'Excursions Catalana, el juliol de 1880, que va originar el seu primer

text literari i de la qual s'han conservat un bon plec de dibuixos del paisatge, els monuments i la gent que anava trobant pel camí entre Ribes de Freser i Ripoll, fins als articles ja canònics que dedica a Girona, al seu museu o a les cases del riu, que s'incorporen gairebé en temps real a l'imaginari mitològic de la ciutat.

Seria a Girona, precisament, “la ciutat de pedra”, on exposaria la seva primera pintura, l'any 1878, i seria en una estada a Olot al cap de deu anys que prepararia els quadres de la seva exposició individual a la Sala Parés de Barcelona, després de la qual formalitzaria la famosa ruptura amb el món burgès al qual pertanyia amb aquella escapada a París que introduïa per fi l'art català en l'òrbita de l'Europa avançada. Quan Rusiñol trepitjava terres gironines, portava adherida a la sola una mica d'aquell cosmopolitisme parisenc que feia girar els ulls d'enveja a Bertrana. Però la veritat és que a Girona ciutat la seva pintura no se'n sent gaire, del contacte recent amb la bohèmia de Montmartre. Potser és que els carrers ombrius i tortuosos, l'atmosfera capellanesca i provinciana i les ruïnes colossals de fora muralla corroboraven massa el seu escepticisme innat sobre la condició general humana, que deixa en les seves teles una espècie de rastre plorós, correlat plàstic, encara que més delicat, d'aquell sarcasme a vegades tirant a grotesc que alliberava en la seva obra literària.

L'experiència de París no aflora plenament, en realitat, fins que torna de vacances al Ripollès, l'estiu de 1890, i concep dues obres mestres que, sospito, no devien ser gaire valorades a la seva època. Ningú, a hores d'ara, pot plantar-se davant El barber de Puigcerdà (1890), pertanyent a la Fundació Fran Daurel, sense sentir-se commogut fins al moll de l'os, sense quedar perplex davant el fet excepcional que, a finals del segle XIX i en una barberia rural, algú hagués profetitzat els interiors d'Edward Hopper. Margarida Casacuberta ho veu clar: “És un interior de Puigcerdà tractat com si fos un interior parisenc.” Exactament com al quadre que té al costat, Es pot? o La visita (1891), procedent del Museu de Montserrat. Convé afanyar-se a contemplar juntes aquestes dues meravelles, perquè El barber de Puigcerdà, cedit de manera excepcional pels seus propietaris, haurà de ser despenjat abans d'hora, a finals d'aquest agost. No hi fa res: Rusiñol, per més que acabi fatigant amb tanta hortifloricultura de brolladors i desmais, sempre val la pena.

Publicat a:
-Cultura 21-08-2016 Pàgina 46

Font del document: http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/996590-el-mapa-gironi-de-rusinol.html